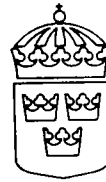

Finansutskottets betänkande

1988/89:FiU13

AP-fondens medverkan i en ny
penningmarknadscentral m.m.

1988/89
FiU13

Sammanfattning

Utskottet biträder i detta betänkande regeringens förslag i proposition 1988/89:59 om ändringar i reglementet för allmänna pensionsfonden, m.m.

Utskottets ställningstagande innebär

- att regeringen ges rätt att avveckla de aktier som staten tecknade år 1985 i PenningmarknadsCentralen AB genom regeringens försorg,
- att första, andra och tredje fondstyrelsen ges rätt att förvärva aktier i en ny penningmarknadscentral och
- att AP-fondens styrelser får möjlighet att förvärva bostäder åt sina anställda.

Det sistnämnda förslaget avvisas av vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet vars företrädare i utskottet reserverat sig på denna punkt.

Propositionen

I proposition 1988/89:59 har regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att avveckla de aktier i gamla PenningmarknadsCentralen AB som staten tecknat genom regeringens försorg,
2. att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

Lagförslaget har följande lydelse:

Lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

Härigenom föreskrivs att 12 och 15 a §§ lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Varje fondstyrelse får placera de medel som styrelsen förvaltar

1. i obligationer utfärdade av staten, kommuner eller därmed jämförliga samfälligheter, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan eller Skeppsfartens sekundärlånekassa eller av kreditaktiebolag som står under tillsyn av bankinspektionen,

2. i obligationer garanterade av staten, kommuner eller därmed jämförliga samfälligheter,

3. i obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldförbindelser som har offentlig utbud av svenska bankaktiebolag, svenska fondkommissionsbolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken med undantag av konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning och sådana obligationer med längre löptid än ett år, som har utfärdats av bankaktiebolag, sparbanker eller centrala föreningsbanker,

4. i andra skuldförbindelser utfärdade av

a) staten, kommuner eller därmed jämförliga samfälligheter, riksbanken, bankaktiebolag, sparbanker, centrala föreningsbanker eller andra kreditinrättningar som regeringen godkänner,

b) bolag, föreningar eller stiftelser som i 2 § första stycket 1 sägs, såvida staten, en kommun eller en därmed jämförlig samfällighet har iklätt sig borgen för förbindelserna,

c) svenska aktiebolag eller ekonomiska föreningar, utan borgensåtagande enligt b), till belopp som sammanlagt motsvarar högst fem procent av anskaffningsvärdet av de tillgångar som styrelsen förvaltar,

5. i skuldförbindelser utfärdade av en annan fondstyrelse *samt*

6. i fordringar hos kreditinrättningar i enlighet med bestämmelserna om återlån.

5. i skuldförbindelser utfärdade av en annan fondstyrelse.

6. i fordringar hos kreditinrättningar i enlighet med bestämmelserna om återlån *samt*

7. i aktier utgivna av PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag.

15 a §²

En fondstyrelse får förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda styrelsen lokaler för verksamheten.

En fondstyrelse får förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda styrelsen lokaler för verksamheten *eller för att bereda bostad åt någon som är anställd hos fondstyrelsen.*

¹ Senaste lydelse 1987:1326.

² Senaste lydelse 1987:1326.

En styrelse får dessutom, för att tillgodose kravet på en ändamålsenlig förvaltning av de medel som styrelsen förvaltar, själv eller genom bolag som i sin helhet innehas av fondstyrelsen eller flera fondstyrelser gemensamt

1. förvärva och till nyttjande upplåta fast egendom eller tomträtt samt
2. förvärva samtliga aktier i ett bolag som har till ändamål att äga eller förvalta sådan egendom (fastighetsbolag).

Det sammanlagda värdet av varje fondstyrelses innehav av tillgångar som förvärvats enligt andra stycket får uppgå till ett belopp som motsvarar högst fem procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som styrelsen förvaltar. Vid beräkningen skall tillgångar som förvärvats enligt 1 tas upp till anskaffningskostnaden och tillgångar som förvärvats enligt 2 till den andel av anskaffningskostnaderna för fastigheterna i bolaget som motsvarar styrelsens innehav av aktier i bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

I den med anledning av propositionen väckta motionen 1988/89:Fi36 av Jan Strömdahl m.fl. (vpk) yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden i vad avser 15 a §.

Yttrandet

Näringsutskottet har yttrat sig i detta ärende. Yttrandet (1988/89:NU2y) har fogats till betänkandet som en *bilaga*.

Utskottet

AP-fondens aktieteckning i PmC AB

1980-talets snabbt växande handel med penningmarknadsinstrument har bidragit till att aktörerna på denna marknad försökt utveckla ett smidigt och säkert handelssystem för sådana instrument.

I detta syfte bildades år 1985 PenningmarknadsCentralen PmC AB med ett aktiekapital på 2 milj. kr. av staten, Stadshypotekskassan, banker och andra fondkommissionärer. I bolaget har regeringen, riksbanken och riksgäldskontoret företrätt staten genom att vardera inneha 10, 10 resp. 8 % av aktierna. Som säkerhet för bolagets förpliktelser har ägarna iklätt sig garantiförbindelser på sammanlagt 20 milj. kr.

Bolaget påbörjade aldrig sin avsedda verksamhet, vilket bl.a. sammanhänger med att allmänna pensionsfonden och de större försäkringsbolagen satte i fråga dess förmåga att svara för eventuella förluster. Bolaget kommer med hänsyn härtill att byta firmanamn varefter aktierna skall avyttras under 1989. Som en följd härav begär regeringen ett bemyndigande att få avveckla sitt ägarengagemang i detta bolag.

Namnbytet är föranlett av att en ny penningmarknadscentral skall bildas och att denna skall överta det gamla bolagets firma. Riktlinjerna för den nya penningmarknadscentralen har dragits upp av ett konsortium bakom vilket står riksbanken, riksgäldskontoret, Stadshypotekskassan, allmänna pensionsfonden samt ett antal banker, försäkringsbolag och fristående fondkommissionsbolag. Enligt planerna skall den nya PmC inleda sin verksamhet den 1 juli 1990.

Genom PmC-systemet skall emittenter och placerare på penningmarknaden kunna bedriva handel med vissa instrument. Handeln kommer att omfatta endast sådana värdepapper som givits ut av svenska staten samt av de bostadsfinansierande kreditaktiebolagen och Stadshypotekskassan, dvs. värdepapper utan egentlig kreditrisk. I en första etapp skall statsskuldväxlar och riksobligationer inlemmas i PmC-systemet.

Handeln skall bedrivas värdepapperslöst. I princip skall endast *ett* värdepapper, en s.k. globalobligation, emitteras för varje lån, och denna globalobligation skall förvaras hos PmC som säkerhet. Handeln sker därefter över konton varvid de olika intressenternas innehav registreras på resp.

konto som andelsrätter i globalobligationen.

1988/89:FiU13

Endast medlemmar är berättigade att delta i handeln, vilket de kan göra både för egen räkning och som ombud för andra placerare. Vid utgången av oktober 1988 hade 30 institutioner anmält sig som medlemmar i den nya penningmarknadscentralen.

En medlem måste teckna sig för aktier i bolaget samt kunna ställa upp med vissa säkerheter för de betalningsutfästelser som PmC fortlöpande ikläder sig. Medlemmarna måste också utfästa sig att – som en yttersta säkerhet – ge PmC rätt till proportionell uttaxering hos dem för den händelse PmC:s eget kapital och en skadeståndsförsäkring på 50 milj. kr. inte skulle räcka till för att täcka en eventuell förlust i verksamheten.

Riksbanken, riksgäldskontoret, Stadshypotekskassan, allmänna pensionsfonden samt underkonsortier för vardera bankerna, fondkommissionsbolagen och försäkringsbolagen har för avsikt att sluta ett konsortialavtal. Konsortiets uppgift är att komma överens om hur konsortiet skall ställa sig till frågor som skall avgöras på PmC AB:s bolagsstämma.

Aktierna i den nya PmC AB är dels A-aktier med tio röster per aktie, dels B-aktier med en röst per aktie. Varje medlem i PmC-systemet kan teckna sig för 3 000 B-aktier. Dessutom är de sju konsortiemedlemmarna berättigade att vardera teckna sig för 8 000 A-aktier. Både A- och B-aktierna, som har ett nominellt värde på 1 000 kr., kommer att emitteras till 50 % överkurs. Därmed kommer PmC:s eget kapital att uppgå till 219 milj. kr. varav 73 milj. kr. utgörs av en reservfond.

Av propositionen framgår att PmC:s verksamhet kommer att behöva regleras genom särskild lagstiftning men att dessa frågor skall tas upp i en senare proposition. I den nu aktuella propositionen föreslås dels att regeringen bemyndigas avveckla de aktier i gamla Penningmarknadscentralen AB som staten tecknat genom regeringens försorg, dels att reglementet för allmänna pensionsfonden ändras på ett sådant sätt att första, andra och tredje fondstyrelserna får rätt att förvärva aktier i den nya penningmarknadscentralen.

Näringsutskottet, som yttrat sig i ärendet, biträder förslaget om rätt för de tre fondstyrelserna att förvärva aktier i PmC.

Finansutskottet får för egen del anföra följande. Utskottet har i ett nyligen framlagt betänkande (1988/89:Fi9) biträtt en framställning från riksgäldsfullmäktige om att riksgäldskontoret på motsvarande sätt dels skall få rätt att avveckla sitt aktieinnehav i gamla PmC AB, dels skall bemyndigas att engagera sig i den nya penningmarknadscentralen och teckna aktier i denna.

Såsom utskottet då framhöll torde det tilltänkta PmC-systemet kunna bidra till att en dominerande del av handeln på penning- och obligationsmarknaden kan bedrivas i säkra och rationella former. Det tidigare systemet har inte kunnat fullföljas och regeringen bör därför bemyndigas att *avveckla de aktier i gamla PenningmarknadsCentralen AB* som staten tecknat genom regeringens försorg.

Allmänna pensionsfonden har liksom de stora försäkringsbolagen stått utanför den tidigare penningmarknadscentralen. Genom att de nu direkt knyts till det nya PmC-systemet kommer systemet att få en större stabilitet.

Utskottet ser det således som en fördel att allmänna pensionsfonden ges möjlighet till *aktieteckning i penningmarknadscentralen* och biträder med hänsyn härtill den i propositionen föreslagna ändringen av 12 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

1988/89:FiU13

Rätt för AP-fondens styrelser att förvärva bostäder åt sina anställda

En fondstyrelse inom allmänna pensionsfonden får enligt reglementet för fonden förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda styrelsen lokaler för verksamheten. Med hänvisning till vad som gäller för bankerna föreslår regeringen nu att en fondstyrelse skall få rätt till motsvarande förvärv även för att bereda bostad åt någon som är anställd hos fondstyrelsen.

Förslaget avvisas i motion Fi36 av Jan Strömdahl m.fl. (vpk) som finner det olämpligt att bostadsrättslägenheter kan köpas och säljas av företag och andra juridiska personer. Motionärerna åberopar ett uttalande av bostadsminister Ulf Lönnqvist, som i en interpellationsdebatt om bostäder för ungdomar nyligen framhållit att den sittande bostadsrättsutredningen fått i uppdrag att pröva om bostadsrättslagen kan ändras på ett sådant sätt att bostadsrättslägenheter förbehålls fysiska personer. Ett förslag från utredningen skulle vara att vänta under vintern 1989. Det skulle, anser motionärerna, vara olämpligt att nu vidta en lagändring som möjliggör för allmänna pensionsfonden att köpa bostäder för viss personal.

Enligt vad näringsutskottet erfarit har den nämnda utredningen inte för avsikt att föreslå ett absolut förbud för juridiska personer att förvärva och inneha bostadsrätter.

Näringsutskottet finner det rimligt att *fondstyrelserna* på samma sätt som bankerna får möjlighet att *förvärva bostäder för sin personal*. Eventuella kommande restriktioner för juridiska personer att förvärva bostadsrätter skulle i någon mån kunna inskränka fondstyrelsernas möjligheter att utnyttja den föreslagna bestämmelsen. Detta kan dock, enligt näringsutskottets mening, knappast anses utgöra något skäl mot den avsedda reglementsändringen. Näringsutskottet tillstyrker därför propositionen på denna punkt.

Finansutskottet gör för sin del ingen annan bedömning än näringsutskottet. Finansutskottet utgår ifrån att frågan om dylika bostadsförvärv kan bli aktuell bara i rena undantagsfall. Med hänsyn härtill biträder utskottet den föreslagna ändringen av 15 a § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avveckling av aktier i gamla PenningmarknadsCentralen AB*

att riksdagen bemyndigar regeringen att avveckla de aktier som staten tecknat i gamla PenningmarknadsCentralen AB genom regeringens försorg,

2. beträffande *aktieteckning i nya penningmarknadscentralen*
att riksdagen antar det i proposition 1988/89:59 framlagda förslaget till
ändring av 12 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna
pensionsfonden,

1988/89:FiU13

3. beträffande *rätt att förvärva bostäder åt anställda*
att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Fi36 antar det i propo-
sition 1988/89:59 framlagda förslaget till ändring av 15 a § lagen
(1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

Stockholm den 6 december 1988

På finansutskottets vägnar

Anna-Greta Leijon

Närvarande: Anna-Greta Leijon (s), Anne Wibble (fp), Roland Sundgren
(s), Lars Tobisson (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Gunnar Björk (c),
Per Olof Håkansson (s), Iris Mårtensson (s), Arne Kjörnsberg (s), Filip
Fridolfsson (m), Ivar Franzén (c), Hans Petersson (vpk), Carl Frick (mp),
Marianne Carlström (s), Sonia Karlsson (s), Inger René (m) och Margareta
Jonback (fp).

Reservation

Rätt att förvärva bostäder åt anställda (mom. 3)

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Enligt vad" och
slutar med "allmänna pensionsfonden" bort ha följande lydelse:

Finansutskottet instämmer i vad motionärerna anför. Att ge en juridisk
person rätt att förvärva bostäder är inte förenligt med en social bostadspoli-
tik. Rätten att inneha bostadsrättslägenheter bör vara förbehållen fysiska
personer. Denna princip bildar också utgångspunkt för de tilläggsdirektiv
som bostadsministern så sent som den 27 oktober 1988 gav till utredningen
(Bo 1986:01) som skall göra en översyn av bostadsrättslagen (1971:479) m.m.
Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till förslaget att ge AP-fondens
styrelser *rätt att förvärva bostäder åt anställda* och den föreslagna ändringen
av 15 a § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *rätt att förvärva bostäder åt anställda*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi36 avslår det i propo-
sition 1988/89:59 framlagda förslaget till ändring av 15 a § lagen med
reglemente för allmänna pensionsfonden.

Aktieteckning i nya penningmarknadscentralen (mom. 2)

Carl Frick (mp) anför:

Miljöpartiet de gröna anser att alla aktier i ett aktiebolag skall ha samma röstvärde. Miljöpartiet har i princip inget emot att en penningmarknadscentral tillskapas men partiet motsätter sig att röstvärdesdifferentiering kommer att tillämpas i detta sammanhang.

Frågan om i vilken utsträckning aktier med olika röstvärde skall få förekomma i aktiebolag bör emellertid prövas i ett annat sammanhang. Miljöpartiet kommer därför att återkomma i denna fråga under allmänna motionstiden 1989.

1988/89:NU2y

Ändringar i reglementet för allmänna pensionsfonden

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1988/89:59 om ändringar i reglementet för allmänna pensionsfonden, m.m. och den motion, 1988/89:Fi36 av Jan Strömdahl m.fl. (vpk), som har väckts med anledning av propositionen. Näringsutskottet vill anföra följande.

Rätt att förvärva aktier i en ny penningmarknadscentral

Såsom redovisas i propositionen avser ett konsortium, i vilket bl.a. allmänna pensionsfonden ingår, att bilda ett bolag, benämnt PenningmarknadsCentralen PmC AB, för hantering av handeln med penningmarknadsinstrument, m.m. Enligt planerna skall det finnas två slag av aktier, nämligen A-aktier med tio röster vardera och B-aktier med en röst vardera. Parterna inom konsortiet – vilka är riksbanken, riksgäldskontoret, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och allmänna pensionsfonden samt tre underkonsortier för banker m.fl., fondkommissionsbolag och försäkringsbolag – skall innehålla lika stora andelar A-aktier. Medlemmarna, dvs. de många skilda organ och institut som ingår i den angivna kretsen, skall teckna lika stora andelar av B-aktierna. De intressenter som kan betraktas som företrädare för staten torde, enligt vad näringsutskottet har inhämtat, genom denna ordning få något över hälften av röstetalet. En förutsättning för att planerna skall kunna förverkligas på avsett vis är att allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser genom en ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden får rätt att förvärva aktier i PmC.

Inom näringsutskottet har från miljöpartiets sida vid ärendets behandling riktats invändningar mot att staten skulle medverka i bildandet av ett aktiebolag där röstvärdesdifferentiering skall tillämpas. Frågan om i vilken utsträckning en sådan skall få förekomma inom aktiebolag har vid skilda tillfällen behandlats av lagutskottet, senast i dess betänkande 1988/89:LU7 den 22 november 1988. Lagutskottet har där (s. 12) redovisat uttalanden i ämnet av röstvärdeskommittén (SOU 1986:23), ägarutredningen (SOU 1988:38) och den av styrelsen för Stockholms fondbörs tillsatta Fermentautredningen. Ingen av dessa utredningar har ansett att det nu finns underlag för en förändring av bestämmelserna rörande aktiebolags möjligheter att

emittera aktier med olika röstvärde. För egen del har lagutskottet (s. 27 f.) – med hänvisning till fortsatt beredning inom regeringskansliet och fondbörsen – avstyrkt en motion av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att förbud skall införas mot röstvärdesdifferentiering vid börsnoterat företags nyemission. Folkpartiets representanter i lagutskottet har reserverat sig till förmån för motionen.

Näringsutskottet konstaterar att den kritik mot röstvärdesdifferentiering som har kommit till uttryck bl.a. i folkpartiets nämnda motion saknar relevans i det här sammanhanget. PmC är avsett för samarbete inom en given krets av intressenter. Någon börsintroduktion av bolagets aktier är inte avsedd och torde inte heller vara möjlig. Regeringens förslag om rätt för de nämnda fondstyrelserna att förvärva aktier i PmC tillstyrks av näringsutskottet.

Rätt att förvärva bostäder åt fondstyrelsernas anställda

En fondstyrelse inom allmänna pensionsfonden får enligt reglementet för fonden förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda styrelsen lokaler för verksamheten. Med hänvisning till vad som gäller för bankerna föreslår regeringen nu att en fondstyrelse skall få rätt till motsvarande förvärv även för att bereda bostad åt någon som är anställd hos fondstyrelsen.

I motion 1988/89:Fi36 (vpk) begärs att riksdagen skall avslå regeringens lagförslag i denna del. Motionärerna åberopar ett interpellationssvar nyligen av bostadsminister Ulf Lönngvist, vari denne nämner att utredningen (Bo 1986:01) om översyn av bostadsrättslagen m.m. har fått i uppdrag att pröva om denna lag (1971:479) kan ändras på sådant sätt att bostadsrättslägenheter förbehålls fysiska personer. Ett förslag från utredningen skulle vara att vänta under vintern 1989. Bostadsrättslägenheter bör, menar motionärerna, inte innehas av företag och andra juridiska personer. Det skulle, anför de, vara olämpligt att nu vidta en lagändring som möjliggör för allmänna pensionsfonden att köpa bostäder för viss personal.

Den nämnda utredningen har, enligt vad näringsutskottet har erfarit, inte för avsikt att föreslå ett absolut förbud för juridiska personer att förvärva och inneha bostadsrätter.

Näringsutskottet finner det rimligt att fondstyrelserna på samma sätt som bankerna får möjlighet att förvärva bostäder för sin personal. Eventuella kommande restriktioner skulle kunna inskränka fondstyrelsernas möjligheter att utnyttja den föreslagna bestämmelsen såvitt den gäller förvärv av bostadsrätt. Detta kan dock knappast anses utgöra något skäl mot den avsedda reglementsändringen. Näringsutskottet tillstyrker propositionen på denna punkt.

Stockholm den 1 december 1988

På näringsutskottets vägnar

Lennart Pettersson

1988/89:FiU13
Bilaga

Närvarande: Lennart Pettersson (s), Hadar Cars (fp), Rune Jonsson (s), Åke Wictorsson (s), Per-Ola Eriksson (c), Birgitta Johansson (s), Nic Grönvall (m), Inga-Britt Johansson (s), Bo Finnkvist (s), Reynoldh Furustrand (s), Gunnar Hökmark (m), Lars Norberg (mp), Leif Marklund (s), Karin Falkmer (m), Isa Halvarsson (fp), Kjell Ericsson (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

1988/89:FiU13
Bilaga

Avvikande meningar

1. Rätt att förvärva aktier i en ny penningmarknadscentral

Lars Norberg (mp) anser att den del av yttrandet – under rubriken Rätt att förvärva aktier i en ny penningmarknadscentral – som börjar med "Näringsutskottet konstaterar" och slutar med "av näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner det uteslutet att staten skulle medverka i bildandet av ett aktiebolag där det skall förekomma aktier med olika röstvärde. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet regeringens förslag om att de nämnda fondstyrelserna skall få rätt att förvärva aktier i PmC.

2. Rätt att förvärva bostäder åt fondstyrelsernas anställda

Lars Norberg (mp) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser att den del av yttrandet – under rubriken Rätt att förvärva bostäder åt fondstyrelsernas anställda – som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "denna punkt" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet instämmer med motionärerna. Sådana förvärv som den föreslagna nya bestämmelsen är avsedd att möjliggöra är inte förenliga med en social bostadspolitik. Rätten att inneha bostadsrättslägenheter bör vara förbehållen fysiska personer. Regeringens lagförslag bör avslås i den nu berörda delen.

